

แนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา:
การศึกษาเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา
The Guidelines for Promoting Emotional Intelligence
among Primary School Students : A Qualitative Multiple-Case Study

ภัทราวดี ดอกไม้หอม¹ และ ฉัตรวรรณ ลัญจวรรณระกร²

Phattaravadee Dokmaihom¹ and Chatrawan Lanchwathanakorn²

^{1,2}สาขาวิชาประถมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{1,2}Elementary Education, Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education,
Chulalongkorn University, Thailand

Corresponding Author E-mail: 6580118927@student.chula.ac.th¹

Received: December 15, 2025

Revised: June 15, 2026

Accepted: June 17, 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา และเพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา โดยมีกรณีศึกษาเป็นโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดีและประสบความสำเร็จในการจัดหลักสูตรและกิจกรรมที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการศึกษาเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดกิจกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ อาศัยการบูรณาการองค์ประกอบหลักเข้าด้วยกัน ได้แก่ ครูผู้สอนที่คอยสนับสนุนผู้เรียนทั้งด้านการเรียนรู้และด้านจิตใจการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบร่วมมือ การจัดสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการปลูกฝังความรู้ ทักษะ และเจตคติทั้งในและนอกชั้นเรียน รวมถึงการใช้สื่อที่หลากหลายและการประเมินผลผ่านการสังเกตพฤติกรรม 2) แนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของสถานศึกษา ควรขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบแบบองค์รวม โดยเริ่มตั้งแต่ระดับการบริหารจัดการผ่านการกำหนดนโยบายและออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา การนำไปปฏิบัติด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชา กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจนถึงการสร้างร่วมมือกับผู้ปกครองและการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางให้โรงเรียนประถมศึกษาในบริบทอื่น ๆ นำไปประยุกต์ใช้เพื่อวางแผนและส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนได้อย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรมต่อไป

คำสำคัญ: ความฉลาดทางอารมณ์, ประถมศึกษา, การส่งเสริม

Abstract

This research aimed to study models of activities for promoting emotional intelligence among primary school students and to propose guidelines for promoting emotional intelligence among primary school students. This study employed a qualitative multiple-case study design. The cases consisted of schools with good practices and successful implementation of curricula and activities for promoting emotional intelligence. Data were collected through document analysis, non-participant observation, interviews, and focus group discussions. The findings revealed that: 1) the model of activities for promoting emotional intelligence was based on the integration of key components, including teachers who supported students in both learning and psychological aspects; the provision of collaborative learning opportunities; the organization of learning content and activities aimed at cultivating knowledge, skills, and attitudes both inside and outside the classroom; the use of various types of media; and assessment through behavioral observation; and 2) the guidelines for promoting emotional intelligence in schools should be implemented systematically and holistically. The process should begin at the administrative level through policy formulation and school curriculum design, followed by implementation through learning activities in academic subjects, student development activities, and the provision of an appropriate environment. It should also include collaboration with parents and continuous monitoring of outcomes. The findings can be used as guidelines for primary schools in other contexts to apply in planning and promoting students' emotional intelligence appropriately and concretely.

Keywords: Emotional intelligence, Primary education, Promotion

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะการพัฒนาเยาวชนเปรียบเสมือนรากฐานของสังคม เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศชาติ สิ่งสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก คือ การวางรากฐานในการพัฒนาชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่วัยเรียนด้วยการศึกษา เพื่อการพัฒนาแก้ไข ปัญหาของเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) แผนยุทธศาสตร์สุขภาพจิตแห่งชาติ พุทธศักราช 2561–2580 (National Mental Health Development Plan, 2018-2037) ได้กำหนดยุทธศาสตร์แนวทางการพัฒนา ส่งเสริมและ ป้องกันปัญหาสุขภาพจิตตลอดช่วงชีวิต สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2560-2564 (The National Economic and Social Development Plan, 2017-2021) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้าง และพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ โดยกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

ไว้ในเป้าหมายที่ 2 คนในสังคมไทยทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ และความสามารถเพิ่มขึ้น โดยมีรายละเอียด ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับเด็กในระดับชั้นประถมศึกษา คือ เด็กวัยเรียนและวัยรุ่นมีสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้น ประกอบด้วย ตัวชี้วัดที่ 3 เด็กร้อยละ 70 มีคะแนน EQ ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (กรมสุขภาพจิต, 2562)

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ส่งผลให้สังคมและรูปแบบการดำเนินชีวิตซับซ้อนมากยิ่งขึ้น มีลักษณะเป็นสังคมแห่งการแข่งขัน คนในสังคมเกิดความเครียดและปัญหาสุขภาพจิตเพิ่มขึ้น การส่งเสริมและพัฒนาให้คนทุกเพศ ทุกวัย เป็นบุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์ โดยเฉพาะเด็กวัยเรียนระดับชั้นประถมศึกษา เป็นวัยแห่งการเตรียมพร้อมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา การเรียนรู้ทักษะที่สำคัญทั้งสมรรถนะทักษะ (Hard Skills) รวมถึงจรณทักษะ (Soft Skills) ที่เกี่ยวกับทักษะด้านอารมณ์หรือความฉลาดทางอารมณ์ มีส่วนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและจำเป็นต่อการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมปัจจุบัน (วัฒนาพร ระวังทุกข์, 2563)

ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) เป็นความสามารถในการรับรู้ ตระหนักรู้ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น สามารถบริหารจัดการอารมณ์ในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Goleman, 1998) เด็กจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่รอบด้าน ไม่เพียงแต่ด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องได้รับการพัฒนาทักษะความฉลาดทางอารมณ์ทั้งด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข เพราะปัจจัยนี้จะเป็นเครื่องชี้วัดความสามารถตัดสินใจแก้ปัญหา การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้คนในสังคม ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม อีกทั้งยังเป็นทักษะที่จำเป็นต่อความสามารถในการจัดการสถานการณ์ต่าง ๆ (Molero et al., 2020)

จากการสำรวจข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ มีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการของกรมสุขภาพจิตตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2547 เช่น โรงเรียนวัดมหาบุศย์ (พิทักษ์ถาวรคุณ) และจากการสอบถามและศึกษาข้อมูลจากเอกสารของโรงเรียนที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ พบว่า โรงเรียนมีนโยบายส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้เรียนประถมศึกษา โดยบูรณาการร่วมกับกระบวนการจัดการเรียนรู้หรือจัดกิจกรรม และเข้าร่วมโครงการการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของหน่วยงานรัฐ เช่น โรงเรียนวัดปุณณวาส โรงเรียนวัดอมรินทราราม จากความเป็นมานี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาแนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในประเทศไทย โดยศึกษาจากโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดีและประสบความสำเร็จทั้งการจัดหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ได้แนวทางการดำเนินการของโรงเรียนที่ช่วยสนับสนุนให้การส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์เกิดความสำเร็จ เพื่อที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาในบริบทอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์

ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง การตระหนักรู้ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น เพื่อสร้างแรงจูงใจในตนเอง สามารถกำกับดูแลทั้งด้านพฤติกรรมและจิตใจ บริหารจัดการอารมณ์ของตนเองและอารมณ์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ และการกำหนดความคิดการกระทำของตนเองได้ (Goleman, 1998) สามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ สามารถปรับเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาให้ดีขึ้น อีกทั้งความฉลาดทางอารมณ์ยังเป็นตัวชี้วัดแนวโน้มการประสบความสำเร็จในชีวิตส่วนตัวและการทำงาน (Cooper & Sawaf, 1997) และจากการสังเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบดังนี้

1) รับรู้เข้าใจอารมณ์ของตนเอง ประกอบด้วย การรับรู้อารมณ์ตนเอง คือ ความสามารถในการบอกอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ที่เกิดขึ้นในขณะต่าง ๆ และ การแสดงออกทางอารมณ์ คือ ความสามารถแสดงออกทางอารมณ์

2) รับรู้เข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น ประกอบด้วย การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น คือ ความสามารถรับรู้เข้าใจอารมณ์ของผู้อื่นที่แสดงออกมาได้ และความเห็นอกเห็นใจ คือ ความสามารถเข้าใจสาเหตุของพฤติกรรม และรู้สึกเห็นใจสงสารผู้อื่น

3) ควบคุมและจัดการอารมณ์ของตนเอง ประกอบด้วย การแสดงพฤติกรรม คือ ความสามารถแสดงพฤติกรรมที่ตีเหมาะสม และการจัดการอารมณ์ คือ ความสามารถเก็บความรู้สึกที่ไม่ดี เช่น ความโกรธ หงุดหงิด เป็นต้น

4) มีแรงจูงใจในตนเอง ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมาย คือ ความสามารถวางแผนกำหนดเป้าหมายการกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ

5) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประกอบด้วย การสร้างความสัมพันธ์ คือ ความสามารถในการปฏิสัมพันธ์ทั้งทางด้านพฤติกรรมและการสื่อสารที่ดี และการแก้ไขปัญหา คือ ความสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนั้นด้วยวิธีการที่ถูกต้อง (Baron, 1997; Cooper and Sawaf, 1997; Goleman, 1998; Salovey & Mayer, 1997)

แนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ระดับประถมศึกษา ผู้เรียนเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว ได้แก่ ครูผู้สอน บรรยากาศภายในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมผู้เรียนให้แสดงออกทางความรู้สึกหรืออารมณ์ รวมทั้งกิจกรรมด้านดนตรี การวาดรูป 2) สนทนาภาพ ด้วยกิจกรรมการร้องเพลง การเต้น 3) การอ่านหนังสือ เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ 4) การสร้างจินตนาการ ฝึกฝนให้ผู้เรียนตั้งเป้าหมายของตนเอง และ 5) การเขียนเล่าเรื่อง เมื่อผู้เรียนมีความรู้สึกโกรธหรือเศร้าหมอง ฝึกให้ผู้เรียนได้ไตร่ตรองความคิดด้วยการเขียนเล่าเหตุการณ์ พร้อมทั้งบริหารจัดการความรู้สึก (อัจฉรา สุขารมณ์ และ อรพินทร์ ชูชม, 2548)

2. องค์ประกอบการส่งเสริมผู้เรียนเป็นสำคัญ

การสังเคราะห์องค์ประกอบของกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) สภาพแวดล้อม ทั้งทางด้านกายภาพและจิตใจ สนับสนุนผู้เรียนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาอย่างรอบด้าน 2) ผู้เรียน ความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาผู้เรียน ให้ประสบความสำเร็จ 3) ครูผู้สอน เป็นผู้ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ 4) กิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน เนื้อหาสาระการเรียนรู้ 5) ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้นำในโรงเรียนทั้งทางด้านวิสัยทัศน์ นโยบาย ตลอดจนการกำหนดแนวทางการปฏิบัติในโรงเรียน และ 6) ผู้ปกครอง เป็นปัจจัยพื้นฐานในการอบรมเลี้ยงดูผู้เรียน รวมทั้งการดูแลติดตามพฤติกรรมของผู้เรียนในโรงเรียน (Gottman & Declaire, 1997; Piaget, 1952; กิริติ คุวานันท์ และ ภาวิณี โสธายะเพ็ชร, 2566)

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา โดยมีกรณีศึกษาเป็นโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดีและประสบความสำเร็จในการจัดหลักสูตรและกิจกรรมที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการศึกษาเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

การคัดเลือกกรณีศึกษา

การคัดเลือกกรณีศึกษาใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยคัดเลือกโรงเรียนที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งจัดโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต
2. โรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ โครงการ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ โดยได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพจิต หรือได้รับรางวัลโรงเรียนต้นแบบหรือรางวัลที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนด้านความฉลาดทางอารมณ์
3. โรงเรียนที่มีนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนด้านความฉลาดทางอารมณ์ มีผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 3 ปี และมีการวัดและประเมินผลความฉลาดทางอารมณ์ของผู้เรียน

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีอุปกรณ์การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ สมุดบันทึก เครื่องมือบันทึกเสียง และเครื่องมือบันทึกวิดีโอ ดังนี้

1. แหล่งเอกสาร ได้แก่ หลักสูตร หรือเอกสารโครงการกิจกรรมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ และการวัดประเมินผลความฉลาดทางอารมณ์ของผู้เรียน

2. แหล่งเหตุการณ์ โดยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ได้แก่ สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ครูผู้สอน กิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียน โดยสังเกตระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ระดับชั้นละ 1 ห้องเรียน ได้แก่ 1) กิจกรรมโฮมรูม 2) ช่วงพักกลางวัน 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ จำนวน 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ 4) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เน้นแนว โดยใช้ระยะเวลาสังเกตระดับชั้นละ 6 ครั้ง และใช้การบันทึกวิธีทัศน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3. แหล่งบุคคล โดยใช้วิธีการการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และการสนทนากลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนละ 2 คน รวม 6 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา ฝ่ายวิชาการ 2) ตัวแทนครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเน้นแนว ครูแกนนำการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ และครูผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นครูผู้สอนที่ปฏิบัติการสอนเพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์แก่ผู้เรียนในระยะหนึ่งแล้ว โรงเรียนละ 6 คน รวม 18 คน

4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อร่วมกันสรุปยืนยันข้อมูลแนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ จากครูทั้ง 3 โรงเรียนที่ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยครูแกนนำ 1 คน ครูผู้สอน 2 คน รวมโรงเรียนละ 3 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การจัดการข้อมูล ด้วยการลดทอนข้อมูล และตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล ความถูกต้องตามความเป็นจริง การตรวจสอบความแม่นยำ และความน่าเชื่อถือของข้อมูล

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลและตีความหมายของข้อมูล จากนั้น ได้คัดเลือก จำแนกข้อมูล และจัดระเบียบข้อมูลตามลำดับ เพื่อพิจารณาประเด็นข้อสรุป โดยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction)

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อร่วมกันสรุปยืนยันข้อมูลแนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ จากครูทั้ง 3 โรงเรียนที่ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยครูแกนนำ 1 คน ครูผู้สอน 2 คน รวมโรงเรียนละ 3 คน

4. การนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำผลการวิจัยที่ค้นพบมาสรุปผล อภิปรายผลการวิจัยในลักษณะของการอุปนัย (Inductive approach) โดยพิจารณาข้อมูลและเชื่อมโยงข้อมูลตามวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด การวิจัยและรายงานการวิจัยแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 : รูปแบบการจัดกิจกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ผลการจัดกิจกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศทั้ง 3 แห่ง สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ตามองค์ประกอบสำคัญได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการจัดกิจกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของโรงเรียนทั้ง 3 แห่ง

องค์ประกอบ	โรงเรียน วัดมหาบุศย์ (พิทักษ์ถาวรคุณ)	โรงเรียนวัด ปรุณาวาส	โรงเรียนวัด อมรินทราราม	สรุปผล
ครูผู้สอน	สังเกตการณ์ให้ คำแนะนำ เป็น ตัวอย่างและ กัลยาณมิตรที่ดี	สังเกตพฤติกรรม เป็นที่ปรึกษาและ เป็นแบบอย่างที่ดี และการสื่อสาร	คอยให้คำแนะนำ สังเกตผู้เรียน เป็น แบบอย่างที่ดีและการ สื่อสาร	เป็นที่ปรึกษาคอย ให้คำแนะนำ สังเกตพฤติกรรม ของผู้เรียน เป็น แบบอย่างที่ดี
ผู้เรียน	การปฏิบัติกิจกรรม กลุ่ม การอภิปราย เรียนรู้แบบร่วมมือ เช่น การแสดง บทบาทสมมติ การเล่นเกม	กระบวนการกลุ่ม การอภิปรายและ กระบวนการเรียนรู้ เชิงรุก การแก้ไข ปัญหา	กระบวนการกลุ่ม การแก้ไขปัญหาและ การลงมือปฏิบัติ กิจกรรม เรียนรู้ด้วย ตนเอง	การอภิปราย การ วิเคราะห์แนว ทางการแก้ไข การ จัดกิจกรรมเรียนรู้ แบบร่วมมือและ ผู้เรียนมีบทบาทใน กิจกรรม
สาระการ เรียนรู้	จุดประสงค์การ เรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ สอดคล้องตาม เนื้อหาของบทเรียน และมีคุณลักษณะ ของผู้เรียนที่กำหนด	จุดประสงค์การ เรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ สอดคล้องตาม เนื้อหาของบทเรียน และมีคุณลักษณะ ของผู้เรียนที่กำหนด	จุดประสงค์การเรียนรู้ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ สอดคล้อง ตามเนื้อหาของ บทเรียน และมี คุณลักษณะของ ผู้เรียนที่กำหนด	ระบุเป้าหมายทั้ง ด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ โดย สอดคล้องตาม เนื้อหาของบทเรียน และปลูกฝัง คุณลักษณะที่ สำคัญของผู้เรียน
กิจกรรมการ เรียนรู้	ปลูกฝังคุณธรรม กิจกรรมให้ผู้เรียนลง มือปฏิบัติกลุ่ม เช่น บทบาทสมมติ ห้องเรียนสะอาด ปลอดภัย มีมุมใน ห้องเรียน ส่งเสริม การสร้าง	ปลูกฝังคุณธรรม การปฏิบัติกิจกรรม กลุ่มที่หลากหลาย เช่น วิเคราะห์บท เพลง เรื่องสั้น สะท้อนคิด การ แสดงบทบาทสมมติ ห้องเรียนสะอาด มี มุมเป็นระเบียบ	ปลูกฝังคุณลักษณะที่ ดี คุณธรรม การใช้ กระบวนการกลุ่ม เช่น บทบาทสมมติ แลกเปลี่ยน สะท้อน คิด ห้องเรียนเป็น ระเบียบ สะอาด มี ปฏิสัมพันธ์ใน ห้องเรียน	ปลูกฝังคุณธรรม การสะท้อนคิด ใช้ กระบวนการกลุ่ม การบทบาทสมมติ ห้องเรียนสะอาด มี ระเบียบ การจัดมุม ต่าง ๆ ส่งเสริมให้ ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์

องค์ประกอบ	โรงเรียน วัดมหาบุศย์ (พิทักษ์ถาวรคุณ)	โรงเรียนวัด ปทุมवास	โรงเรียนวัด อมรินทร์าราม	สรุปผล
	ความสัมพันธ์ของ ผู้เรียน	ส่งเสริมการ ปฏิสัมพันธ์		กับครูและผู้เรียน ด้วยกัน
สื่อ/วัสดุ/ อุปกรณ์	สื่อวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยี สื่อทำมือ และแหล่งเรียนรู้ใน โรงเรียน ชุมชน	สื่อวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยี สื่อทำมือ และแหล่งเรียนรู้ใน โรงเรียน ชุมชน	สื่อวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยี และแหล่ง เรียนรู้ในโรงเรียน ชุมชน	สื่อวัสดุ อุปกรณ์ สื่อเทคโนโลยี สื่อ ทำมือ แหล่งเรียนรู้ ในโรงเรียน และ ชุมชน
การวัด ประเมินผล	ด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ เกี่ยวกับการ จัดการเรียนรู้ สอดคล้องตาม วัตถุประสงค์	ด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ เกี่ยวกับการ จัดการเรียนรู้ สอดคล้องตาม วัตถุประสงค์	ด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ เกี่ยวกับการ จัดการเรียนรู้ สอดคล้องตาม วัตถุประสงค์	ด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ เกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้ สอดคล้องตาม วัตถุประสงค์

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 : แนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

การส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ในสถานศึกษานั้น มีองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องหลายประการ ที่จะช่วยให้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ จากการเก็บข้อมูลและสนทนากลุ่มเพื่อยืนยันแนวทาง โดยมีรายละเอียดโดยสรุป ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

รายละเอียด	สรุปข้อมูล
การกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ	- จัดการศึกษาตามกระทรวงศึกษาธิการ ส่งเสริมทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียนบนพื้นฐานความเป็นไทย ปลูกฝังคุณลักษณะ คุณธรรมจริยธรรม ดำรงชีวิตในสังคม - ส่งเสริมการจัดอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ครูผู้สอน และพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้
การพัฒนาและ ออกแบบหลักสูตร สถานศึกษา	- กำหนดรายละเอียดของหลักสูตร เช่น เป้าหมาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ที่เกี่ยวข้อง - กำหนดทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 - การมีส่วนร่วมกันของโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาผู้เรียน

	- บูรณาการแนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ร่วมกับกระบวนการจัดการเรียนรู้
การจัดกิจกรรม การจัดการเรียนรู้ ในรายวิชา	- บูรณาการแนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้ - การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม ผู้เรียนพูดคุยแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น - นำเสนอผลงาน การแสดงบทบาทสมมติ การวิเคราะห์สถานการณ์ และปลูกฝังข้อคิดให้ผู้เรียน - ผู้เรียนมีการเรียนรู้แบบร่วมมือและสร้างองค์ความรู้ ครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา คอยให้คำแนะนำและสังเกตการณ์ มีสื่อที่หลากหลายทั้งสื่อวัสดุ อุปกรณ์ สื่อเทคโนโลยี - ครูผู้สอนสังเกตพฤติกรรมวัดประเมินผลในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
การจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน	- ส่งเสริมความรู้ ทักษะ คุณลักษณะของผู้เรียนในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข - การแลกเปลี่ยนพูดคุยแสดงความคิดเห็นระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียนและระหว่างผู้เรียน - การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ
การจัดกิจกรรมเสริม ประสบการณ์ทั้งใน ชั้นเรียนและนอกชั้น เรียน	- การเสริมประสบการณ์ในชั้นเรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียน สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น - การเสริมประสบการณ์นอกชั้นเรียน ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในตนเอง ความรู้รอบตัว และตามความสนใจ พัฒนาทักษะความสามารถของผู้เรียน
การจัด สภาพแวดล้อม การเรียนรู้	- การจัดสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ อากาศในห้องเรียนปลอดโปร่ง สะอาด มีความปลอดภัย จัดสรรมุมต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบ และจัดป้ายนิเทศตามเทศกาล วันสำคัญ ผลงานผู้เรียน การจัดโต๊ะที่นั่งเป็นคู่หรือกลุ่มให้ผู้เรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน - การจัดสภาพแวดล้อมด้านจิตใจ ครูผู้สอนเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อผู้เรียน ทั้งทางสีหน้า พฤติกรรม การแสดงออก น้ำเสียงการพูดคุย
การมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครอง	- การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้เรียนทั้งกิจกรรมชิ้นงานในห้องเรียนและกิจกรรมในโรงเรียน - การสื่อสารพูดคุยติดตามระหว่างครูผู้สอนและผู้ปกครองเกี่ยวกับการเรียน พฤติกรรมของผู้เรียน ปรัชญาแนวทาง แก้ไขปัญหาร่วมกัน

การติดตามผลของ	- การประเมินคุณลักษณะ ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้เรียนในช่วงเริ่มปีการศึกษา
การส่งเสริมความ	และเมื่อจบปีการศึกษา ผู้เรียนที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำครูผู้สอนควรสังเกตและ
ฉลาดทางอารมณ์ที่	ติดตามผู้เรียนในระหว่างเรียน และส่งข้อมูลของผู้เรียนให้ครูผู้สอนในระดับชั้นต่อไป
เกิดขึ้นกับนักเรียน	

อภิปรายผล

1. รูปแบบการจัดกิจกรรมการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ มีข้อค้นพบทั้ง 6 ด้าน ดังนี้

1.1 ครูผู้สอน พบว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครูผู้สอนมีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำ สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน การเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน โดยเฉพาะการแสดงออกทางอารมณ์และสนับสนุนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการอภิปรายพูดคุยและสร้างสภาพแวดล้อมด้านจิตใจให้กับผู้เรียน (Jennings & Greenberg, 2009)

1.2 ผู้เรียน พบว่า การส่งเสริมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรม สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ปฏิบัติกิจกรรมในบทบาทที่หลากหลาย มีบทบาทในการอภิปราย วิเคราะห์ นำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้แบบร่วมมือ ปฏิบัติกิจกรรมด้วยกระบวนการกลุ่ม (Johnson & Johnson, 2019)

1.3 สารการเรียนรู้ ความรู้/ทักษะ/คุณลักษณะ เจตคติ พบว่า การกำหนดสารการเรียนรู้และจุดประสงค์การเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ สอดคล้องตามเนื้อหาของบทเรียน โดยครูผู้สอนสามารถปลูกฝังคุณลักษณะของผู้เรียน เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ได้ในทักษะ เจตคติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Durlak et al. (2011) ได้ศึกษาโรงเรียนที่จัดการเรียนรู้บูรณาการด้วยโปรแกรมส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์

1.4 กิจกรรมการเรียนรู้ (ในชั้นเรียน นอกชั้นเรียน) พบว่า การสอดแทรกเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ทักษะชีวิต ทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 การให้ผู้เรียนสะท้อนคิด วิเคราะห์ความรู้สึกลผ่านบทเพลง การแสดง เรียนรู้จากสถานการณ์ บทบาทสมมติ (Durlak et al., 2011; Jennings & Greenberg, 2009) การตั้งคำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนหาคำตอบด้วยตนเองและการให้ผู้เรียนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น การเสริมแรงให้ผู้เรียนด้วยคำพูดชมเชย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Humphrey et al. (2020) ที่กล่าวถึงการพูดเพื่อเสริมแรงและสร้างความสัมพันธ์กับผู้เรียน

การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านกายภาพ คือ ห้องเรียนมีความสะอาด เป็นระเบียบ จัดสรรมุมต่าง ๆ ในห้องเรียนอย่างชัดเจน บำบัดนิเทศมีการจัดแสดงผลงานของผู้เรียน สำหรับโต๊ะที่นั่งของผู้เรียน มีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การทำงานกับผู้อื่นและสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ (Durlak et al., 2011) การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านจิตเจินั้น ครูผู้สอนมีบทบาทในการเป็นแบบอย่างและการแสดงออกทางอารมณ์ที่ถูกต้องทั้งการแสดงสีหน้า อารมณ์ การพูด การสื่อสาร รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น (Humphrey et al., 2020)

ขณะที่กิจกรรมเสริมนอกชั้นเรียนมีรูปแบบที่สำคัญ คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม การให้ความรู้ปลูกฝังคุณลักษณะ คุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียน เช่น กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ กิจกรรมสวดมนต์ การนั่งสมาธิ การฟังเทศนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kabat-Zinn (2013) ที่กล่าวถึง ประโยชน์ของการฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

1.5 สื่อ/วัสดุ/อุปกรณ์/แหล่งการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนเลือกใช้สื่อที่กระตุ้นความคิด ความรู้สึก ด้วยสื่อวีดิทัศน์เรื่องราวสถานการณ์จำลอง สื่อเพลง อุปกรณ์การเล่น ดนตรี กีฬาต่าง ๆ รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งจะสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาเรียน ตลอดจนการเรียนรู้พฤติกรรมของตัวละครเพื่อสะท้อนแง่คิดให้ผู้เรียน ผ่านวีดิทัศน์เรื่องสั้น (ชนาธิป กุลจิรากุล และ ศันสนีย์ เมฆรุ่งเรืองวงศ์, 2564)

1.6 การวัดประเมินผล พบว่า สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และเจตคติ โดยครูผู้สอนสามารถใช้การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนระหว่างการทำกิจกรรมในชั้นเรียน เพื่อประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของผู้เรียนได้ (Humphrey et al., 2020)

2. องค์ประกอบของรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา สรุปได้ดังนี้

2.1 การรับรู้เข้าใจอารมณ์ของตนเอง ประกอบด้วย 1) การรับรู้อารมณ์ตนเอง การปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้อารมณ์ของตนเอง คอยให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษา และ 2) การแสดงออกทางอารมณ์ การบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การเรียนรู้จากสถานการณ์จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนาธิป กุลจิรากุล และ ศันสนีย์ เมฆรุ่งเรืองวงศ์ (2564) ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ในด้านการรับรู้และแสดงออกทางอารมณ์ด้วยกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ

2.2 การรับรู้เข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น ประกอบด้วย 1) การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ตีความหมายจากสถานการณ์ บทเพลง โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ประกอบ การทำงานกลุ่ม และ 2) การเห็นอกเห็นใจ การปลูกฝังในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้สื่อหรือเรียนรู้จากสถานการณ์ร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Tsoraniidou et al., 2020)

2.3 การควบคุมและจัดการอารมณ์ของตนเอง ประกอบด้วย 1) การแสดงพฤติกรรม การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ร่วมกับการสังเกตและให้คำแนะนำกับผู้เรียน การให้ผู้เรียนวิเคราะห์การกระทำของตัวละครและร่วมกันอภิปราย และ 2) การจัดการอารมณ์ การอบรมปลูกฝังวิธีการปฏิบัติตนการเป็นแบบอย่างที่ดีโดยครู การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม (Kaspar & Massey, 2022)

2.4 การมีแรงจูงใจในตนเอง โดยการกำหนดเป้าหมาย การกำหนดกติกาและรางวัลให้ผู้เรียนทราบ สร้างความตระหนักถึงเป้าหมายของการเรียนและการทำงานให้สำเร็จ จะทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Wentzel et al. (2018) ที่กล่าวถึง การสนับสนุนของครูผู้สอนทางด้านอารมณ์และความรู้สึก การให้กำลังใจ เสริมแรงทางบวกจะส่งผลให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น

2.5 สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประกอบด้วย 1) การสร้างความสัมพันธ์ การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม ครูสังเกตและให้คำแนะนำ (Kaspar & Massey, 2022) และ 2) การแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เผชิญปัญหาและสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ครูผู้สอนจะคอยให้คำแนะนำ รวมถึงการอภิปรายแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นในการทำกิจกรรมได้ถูกต้อง (Tsoraniidou et al., 2020)

ทั้งนี้ รูปแบบการจัดกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยการบูรณาการอย่างเป็นระบบ โดยมีครูเป็นแบบอย่างควบคู่กับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ผ่านการลงมือปฏิบัติและบทบาทสมมติ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Piaget (1952) ที่อธิบายว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ความเข้าใจผู้อื่น และทักษะการแก้ปัญหาในเด็กประถมศึกษา ล้วนถูกบ่มเพาะผ่านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการเผชิญสถานการณ์ และสอดคล้องกับกรอบแนวคิด SEL (Weissberg et al., 2015) และการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยทางจิตใจ (Molero et al., 2020) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ได้สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ของสังคมไทย กล่าวคือ การนำความฉลาดทางอารมณ์บูรณาการร่วมกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

3. แนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา พบว่า

3.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการปลูกฝังผู้เรียนผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ในลักษณะการนำเสนอผลงาน การสาธิตโดยผู้สอนและผู้เรียน เกม การละเล่น อีกทั้งกิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมสร้างสมาธิ การกำหนดเป้าหมาย กิจกรรมกลุ่ม การเรียนรู้ตัวละครผ่านเรื่องสั้น การเล่าเรื่อง หรือการแสดงบทบาทสมมติ ส่งผลให้ผู้เรียนเรียนรู้อารมณ์ทั้งของตนเองและผู้อื่น (ชนาธิป กุลจิรากุล และ ศันสนีย์ เมฆรุ่งเรืองวงศ์, 2564)

3.2 การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์นอกชั้นเรียน พบว่า การจัดกิจกรรมในลักษณะของการเรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชน การเสริมสร้างทักษะอาชีพ การจัดทัศนศึกษา และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนานั้น สามารถส่งเสริมผู้เรียนด้านความฉลาดทางอารมณ์ในการเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น การเข้าใจตนเองและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับ Weissberg et al. (2015) ที่กล่าวถึงการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในการส่งเสริมความสามารถการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า การนั่งสมาธิสามารถช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการจัดการอารมณ์ จัดความเครียด มีความรู้สึกสงบทางจิตใจ

3.3 การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ทางกายภาพ พบว่า การจัดที่นั่งภายในห้องเรียนที่ช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ มีมุมต่าง ๆ ในห้องเรียน เช่น มุมการอ่าน มุมทำความสะอาด มุมของเล่น มุมความรู้ บรรยายภาพ เหล่านี้จะช่วยลดความเครียดให้กับผู้เรียน ส่งเสริมอิสระ การจัดตกแต่งในห้องเรียนมีสีสันที่สดใส สบายตา แสงสว่าง อากาศมีความเหมาะสม ส่วนการจัดสภาพแวดล้อมทางจิตใจ พบว่า ครูผู้สอนส่งผลอย่างมากต่อสภาพจิตใจของผู้เรียน ทั้งความรู้สึกที่ปลอดภัยทางจิตใจ การจัดการอารมณ์ตนเอง การสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีจะทำให้ผู้เรียนมีความสุขใจกว้างใจ ถ้าแสดงออก การสื่อสารอย่างเป็นมิตร การเป็นแบบอย่างที่ดี (Humphrey et al., 2020)

3.4 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการสร้างชิ้นงานหรือการบ้านร่วมกับผู้เรียนตามที่ได้รับมอบหมายจากครูผู้สอนให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรม สามารถพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในผู้เรียนและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัวได้ (Humphrey et al., 2020; Weissberg et al., 2015) รวมทั้งการสื่อสารพูดคุยระหว่างครูประจำชั้นและผู้ปกครอง เพื่อทราบถึงปัญหา พัฒนาการหรือกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาส่งเสริมให้กับผู้เรียน และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

3.5 สำหรับการติดตามผลของการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน พบว่า การดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยวัดประเมินผลผู้เรียนเมื่อเริ่มปีการศึกษาและเมื่อจบปีการศึกษานั้น หากผู้เรียนที่มีปัญหาด้านความฉลาดทางอารมณ์ ควรมีการติดตามผู้เรียนในระหว่างปีการศึกษาและกำกับติดตามผล อีกทั้งนำข้อมูลมาพัฒนากิจกรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Taylor et al., 2017) อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์จะประสบความสำเร็จได้นั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน สอดคล้องกับอัตลักษณ์ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษา ผู้บริหารเห็นความสำคัญ มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการจัดอบรมครูผู้สอน (Humphrey et al., 2020)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

โรงเรียนหรือผู้ที่สนใจในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาและปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง เนื่องจากโรงเรียนกรณีศึกษามีบริบทของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและชุมชนใกล้เคียงกับวัด จึงอาจแตกต่างจากโรงเรียนอื่น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ในโรงเรียนที่เป็นสังกัดของรัฐบาล จึงควรมีการศึกษาแนวทางเพิ่มเติมในโรงเรียนเอกชน เนื่องจากโรงเรียนเอกชนมีนโยบาย บริบทของหลักสูตร ความพร้อมที่แตกต่างกับโรงเรียนที่ผู้วิจัยศึกษา

2. ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง เนื่องจากชั้นประถมศึกษาตอนปลายมีพัฒนาการทางสังคมที่แตกต่างจากระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2562). *แผนยุทธศาสตร์สุขภาพจิตแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พุทธศักราช 2561 – 2580*. กองยุทธศาสตร์ และแผนงาน กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กิริติ คุสานนท์, และ ภาวิณี โสธายะเพ็ชร. (2566). การส่งเสริมองค์ประกอบตามแนวคิดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 21(1), 11-20.
- ชนาธิป กุลจิรากุล, และ ศันสนีย์ เมฆรุ่งเรืองวงศ์. (2564). ผลของโปรแกรมการประยุกต์หลักแนวคิดสมรรถนะทางอารมณ์เพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ในนักเรียนชั้นประถมศึกษา. *Thai Journal of Public Health*, 51(2), 101-109.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2563). สมรรถนะเด็กไทยในยุคโลกพลิกผัน (VUCA World). *คุรุสภาวิทยารจารย์*, 1(1), 8-18.
- อัจฉรา สุขารมณ์, และ อรพินทร์ ชูชม. (2548). โปรแกรมการส่งเสริมและพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวตะวันออกสำหรับเยาวชนไทยเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 11(1), 19-34.
- Baron, R. (1997). *The emotional quotient inventory (EQ-i): A test of emotional intelligence*. Multi-Health Systems.
- Cooper, R. K., & Sawaf, A. (1997). *Executive EQ: Emotional Intelligence in Business*. Orion Business Books.
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development*, 82(1), 405-432.
- Goleman, D. (1998). *Emotional Intelligence Why It Can Matter More Than IQ*. Bloomsbury Publishing.
- Gottman, J. M., & Declaire, J. (1997). *Raising an Emotionally Intelligent Child: The Heart of Parenting*. Simon & Schuster.
- Humphrey, N., Lendrum, A., Wigelsworth, M., & Greenberg, T. M. (2020). *Social and emotional learning*. Routledge.
- Jennings, P. A., & Greenberg, M. T. (2009). The prosocial classroom: Teacher social and emotional competence in relation to student and classroom outcomes. *Review of Educational Research*, 79(1), 491-525.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2019). Cooperative learning: The Foundation for Active Learning. In S. M. Brito (Ed.), *Active Learning: Beyond the Future* (pp. 59-70). Intechopen.

- Kabat-Zinn, J. (2013). *Full Catastrophe Living: Using the Wisdom of Your Body and Mind to Face Stress, Pain, and Illness*. Bantam Books.
- Kaspar, L. K., & Massey, L. S. (2022). Implementing Social-Emotional Learning in the Elementary Classroom. *Early Childhood Education Journal*, 51, 641-650.
- Molero, P., Ortega, F., Cuberos, R., Sánchez, M., Granizo, I., & Valero, G. (2020). Emotional intelligence in the field of education: a meta-analysis. *annals of psychology*, 36(1), 84-91.
- Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children*. W.W. Norton & Co.
- Salovey, P., & Mayer, J. D. (1997). *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications*. Basic Books.
- Taylor, R. D., Oberle, E., Durlak, J. A., & Weissberg, R. P. (2017). Promoting positive youth development through school-based social and emotional learning interventions: A meta-analysis of follow-up effects. *Child Development*, 88(4), 1156-1171.
- Tsortanidou, X., Daradoumis, T., & Barberá, E. (2020). Developing social-emotional skills through imaginative teaching methods in elementary education. *Education and Information Technologies*, 192(8), 1201-1216.
- Weissberg, R. P., Durlak, J. A., Domitrovich, C. E., & Gullotta, T. P. (2015). Social and emotional learning: Past, present, and future. In J. A. Durlak, C. E. Domitrovich, R. P. Weissberg, & T. P. Gullotta (Eds.), *Handbook of social and emotional learning: Research and practice* (pp. 3-19). Guilford Press.
- Wentzel, K. R., Muenks, K., McNeish, D., & Russell, S. (2018). Emotional support, social goals, and classroom behavior: A multilevel, multisite study. *Journal of Educational Psychology*, 110(5), 611-627.

